

Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) BV

Postbus 68
1970 AB IJmuiden
Tel.: 0255 564646
Fax.: 0255 564644
E-mail: visserijonderzoek.asg@wur.nl
Internet: www.rivo.wageningen-ur.nl

Centrum voor
Schelpdier Onderzoek
Postbus 77
4400 AB Yerseke
Tel.: 0113 672300
Fax.: 0113 573477

Rapport

Nummer: C045/05

Evaluatie demersale visbestanden Mauritië Jaarverslag 2004

Ad Corten, Kees Goudswaard en Henk Heessen

Opdrachtgever: Ministerie van Buitenlandse Zaken
Afdeling DAM-NA
Postbus 20061
2500 EB 's-Gravenhage

contactpersoon: ir. R. Sonnemans

Project nummer: 313 12300 05

Akkoord: drs. E. Jagtman
Hoofd Onderzoeksorganisatie

Handtekening: _____

Datum: 8 augustus 2005

Aantal exemplaren: 15
Aantal pagina's: 17
Aantal tabellen: -
Aantal figuren: -
Aantal bijlagen: -

In verband met de
verzelfstandiging van de
Stichting DLO, waartoe tevens
RIVO behoort, maken wij sinds 1
juni 1999 geen deel meer uit van
het Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit. Wij
zijn geregistreerd in het
Handelsregister Amsterdam nr.
34135929
BTW nr. NL 811383696B04.

De Directie van het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) BV; opdrachtgever vrijwaart het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) BV van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets van dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1. Inleiding.....	4
1.1 Achtergrond van het project.....	4
1.2 Personele bezetting van het project in 2004.....	4
1.3 Indeling verslag.....	5
2. Voortgang onderzoek in 2004.....	6
2.1 Analyse bestaande gegevens van het IMROP.....	6
2.2 Bestandsopnames met het Mauritaanse onderzoeksschip “Al Awam”.....	6
2.3 Waarnemingen aan boord van bedrijfsschepen.....	7
2.4 Verbetering databeheer IMROP.....	8
2.5 Evaluatie garnalenvisserij in Mauritanië.....	8
2.6 Aanschaf materiaal.....	9
3. EU-Mauritaanse wetenschappelijke werkgroep.....	10
3.1 Algemene opmerkingen betreffende de werkgroep.....	10
3.2 Vergadering 29-30 januari.....	10
3.3 Vergadering 8-11 november.....	10
4. FAO/CECAF werkgroep voor demersale vis in West Afrika.....	12
5. Advisering Mauritaanse Ministerie van Visserij.....	13
5.1 Overleg met Mauritaanse Ministerie in maart 2004.....	13
5.2 Workshop over het beheersplan voor octopus.....	13
5.3 Overleg op het Mauritaanse ministerie over relatie demersaal onderzoek/ pelagische visserij.....	14
6. Institutionele ondersteuning IMROP.....	15
7. Voorlichting.....	16
8. Rapporten.....	17

Samenvatting

De werkzaamheden binnen het project werden in 2004 grotendeels volgens de bestaande planning uitgevoerd. Veel tijd werd gestoken in de analyse van al bestaande gegevens in de data base van het IMROP. Hoewel deze data base een aantal belangrijke tekortkomingen kent, kon op basis van de beschikbare informatie toch een redelijk beeld gevormd worden van de garnalenvisserij. De gegevens werden ook gebruikt tijdens twee workshops op het IMROP waarbij de toestand van de garnalenvisserij in Mauritanië werd geëvalueerd. Het bleek dat de garnalen in de ondiepe zone dicht onder de kust (langostino's) al overbevist waren, terwijl dat voor de garnalen in de diepere zone (gamba's) nog niet aantoonbaar was. Merkwaardig genoeg had de toename van de visserij inspanning op garnaal in eerste instantie niet geleid tot afname van de garnalenstand. Dit verschijnsel werd toegeschreven aan het wegvangen van de natuurlijke vijanden van de garnaal (grote vissen), waardoor er meer jonge garnalen volwassen konden worden. De gevolgen van de garnalenvisserij op andere visbestanden werden nog niet bekeken. Verwacht mag worden dat dit effect sterk negatief zal zijn.

Het meesturen van waarnemers met Mauritaanse garnalenschepen leverde nog grote problemen op. Pas in december kon Kees Goudswaard, samen met een Mauritaanse collega, de eerste experimentele reis maken als waarnemer aan boord van een Mauritaanse schip.

Het overleg binnen de EU-Mauritaanse wetenschappelijke werkgroep wilde ook in 2004 nog niet vlotten. De belangrijkste oorzaak was het numerieke overwicht en de starre opstelling van de Spanjaarden binnen deze werkgroep. Tijdens de laatste vergadering (in november) werden aanbevelingen opgesteld om het functioneren van de werkgroep in de toekomst te verbeteren.

Ook binnen de internationale CECAF werkgroep probeerden Spaanse onderzoekers de conclusies betreffende overbevissing van octopus af te zwakken. De werkgroep concludeerde weliswaar dat de octopus in Mauritanië overbevist werd, maar weigerde om een cijfer te noemen voor de noodzakelijke vermindering van visserij inspanning. Zowel door de Nederlandse deelnemer aan de vergadering als door het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken (de hoofdsponsor van de vergadering) werd tegen deze gang van zaken geprotesteerd.

Het vorig jaar in het Engels geschreven rapport over de toestand van de demersale visbestanden in Mauritanië werd in het Frans vertaald, en uitgebracht als gezamenlijk IMROP-RIVO rapport. Voor dit rapport bleek wijde belangstelling te bestaan, ook in Mauritanië.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond van het project

Het project "Evaluatie demersale visbestanden Mauritanië" is opgezet om informatie te verschaffen die gebruikt kan worden bij de onderhandelingen over het visserijakkoord tussen de Europese Unie en Mauritanië. Een belangrijke punt bij deze onderhandelingen is de vraag in hoeverre de Mauritaanse visbestanden al volledig geëxploiteerd worden door de bestaande visserij, en of er wel ruimte is voor Europese schepen in dit gebied. De vraag spitst zich toe op de octopus; een soort die in het kader van het akkoord voornamelijk bevestigd wordt door Spaanse schepen. Tijdens de onderhandelingen over het huidige akkoord in 2001 stelde Spanje zich op het standpunt dat er ruimte was voor uitbreiding van het aantal EU-licenties. Nederland had daarover zijn twijfels, maar kon zijn bezwaren niet hard maken door gebrek aan betrouwbare gegevens.

Teneinde bij toekomstige onderhandelingen over meer informatie te beschikken, besloot het Ministerie van Buitenlandse Zaken een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren door het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) naar de toestand van de demersale visbestanden in Mauritanië. Er werd een onderzoeksvoorstel opgesteld in samenspraak met het Mauritaanse visserij-instituut IMROP (Institut Mauritanien des Recherches Océanographiques et de Pêche). Dit projectvoorstel omvatte zowel een analyse van bestaande gegevens als het verzamelen van nieuwe gegevens op zee. Omdat het IMROP al over voldoende gegevens over octopus beschikte, zou het Nederlandse project zich voor wat het praktisch werk betreft richten op het verzamelen en analyseren van gegevens over de garnalen visserij. Daarnaast wordt jaarlijks een rapport geproduceerd met een overzicht van de situatie in alle demersale bestanden. Voor dit jaarlijkse evaluatierapport wordt ook gebruik gemaakt van gegevens die door het IMROP verzameld zijn buiten het kader van het Nederlandse project.

Naast het onderzoek in Mauritanië bevat het project ook fondsen voor de ondersteuning van de CECAF werkgroep voor demersale vis in West Afrika. CECAF staat voor "Committee on Eastern Central Atlantic Fisheries". Het is een dochterorganisatie van de FAO, bedoeld om onderzoek en visserijbeheer binnen de hele regio te coördineren. In de CECAF werkgroep combineren onderzoekers van de verschillende kuststaten hun gegevens en maken ze samen een evaluatie van de verschillende bestanden. In deze werkgroep kan de situatie in Mauritaanse wateren vergeleken worden met die in de aangrenzende landen. Verder staan onderzoekers in deze werkgroep niet direct onder toezicht van hun eigen beleidsmedewerkers, en hebben zij daardoor meer vrijheid van meningsuiting. In het project is geld gereserveerd voor drie vergaderingen van deze werkgroep.

1.2 Personele bezetting van het project in 2004

Na een eerste oriënterende missie in december 2003 keerde RIVO-onderzoeker Kees Goudswaard op 17 januari terug in Nouadhibou om daar te beginnen met zijn eigenlijke werk. Kees verbleef het grootste deel van het jaar permanent in Mauritanië, terwijl projectleider Ad Corten periodes van 6 weken in Mauritanië afwisselde met zes weken in Nederland.

RIVO afdelingshoofd Eric Jagtman, de directe chef van Goudswaard en Corten, bracht van 21-26 februari een bezoek aan het project in Nouadhibou. Hij liet zich voorlichten over de werkomstandigheden, voerde overleg met de IMROP directie, en nam samen met Corten en Goudswaard deel aan een vergadering op 23 februari waarbij IMROP onderzoekers hun resultaten presenteerden van het afgelopen jaar.

Een nettenspecialist van het RIVO, Anne van Duyn, bezocht het IMROP van 27 maart tot 1 april om te kijken naar een mogelijke verbetering van de vismethode van het IMROP onderzoeksvaartuij "Amrique".

Twee RIVO experts, Eric Visser en Wouter Patberg, bezochten het IMROP van 18 – 22 juni om zich te oriënteren over het Mauritaanse systeem van data beheer.

Eind september besloot de Mauritaanse minister van visserij onverwachts om de top van het IMROP te vervangen. Directeur Mohamed M'Bareck Ould Soilem en adjunct directeur Mika Diop moesten het veld ruimen voor nieuwe personen. De machtswisseling had geen directe gevolgen voor het project. Wel moest de nieuwe directeur Sidi Mohamed Ould Sidina uitvoerig bijgepraat worden over het RIVO project. De nieuwe directeur was in zijn vorige functie directeur van de afdeling industriële visserij van het ministerie in Nouakchott. Hij is dus goed bekend met de visserij, wat in principe een voordeel kan betekenen voor het project.

De nieuwe IMROP directeur nam de leiding van het instituut met kracht ter hand. Er werd een systeem van wekelijkse stafvergaderingen ingesteld, waaraan ook Corten verwacht werd deel te nemen.

In september kwam een diepgaand verschil van mening tussen Corten en de RIVO leiding aan het licht betreffende Corten's taken in Mauritanië. Naar aanleiding hiervan besloot Corten om in juli 2005 met FPU te gaan. Besloten werd de leiding van het project op 1 januari 2005 over te dragen aan een RIVO collega.

1.3 Indeling verslag

Het nu volgende verslag geeft een samenvatting van de voornaamste resultaten die in 2004 werden bereikt. Meer details over de uitgevoerde werkzaamheden zijn te vinden in de kwartaalverslagen die in de loop van 2004 werden geproduceerd (Corten en Goudswaard, 2004 a-d). Verder zijn er in 2004 een aantal rapporten geproduceerd over specifieke onderwerpen. Een lijst hiervan is opgenomen aan het eind van dit verslag.

Kopieën van de hier genoemde documenten zijn verkrijgbaar bij de auteurs van dit rapport.

2. Voortgang onderzoek in 2004

2.1 Analyse bestaande gegevens van het IMROP

Goudswaard verdiepte zich in de gegevens over de garnalenvisserij in de IMROP data base, voortbouwend op het werk van consultant Van der Knaap in 2003. Hij kwam daarbij op basis van de gegevens van de waarnemers van de Mauritaanse inspectiedienst (DSPCM) tot de conclusie dat enkele schepen die visten met een garnalenvergunning, in de praktijk voornamelijk rondvis en octopus aanvoerden. Verder waren de vangsten per uur dermate onwaarschijnlijk laag, dat daarbij niet kostendekkend gevist kon worden. Blijkbaar was er weinig controle op de werkelijke vangstsamenstelling. Ook kwam het regelmatig voor dat garnalenschepen halverwege het seizoen van nationaliteit wisselden, dat wil zeggen de Spaanse vlag verwisselden voor de Mauritaanse of omgekeerd.

Over het algemeen waren de vangsten van de garnalenschepen erg laag; in de orde van 10 – 24 kg per uur. Om dit te compenseren maakten de schepen zeer lange trekken (6-10 uur), en bleven ze 4-6 weken achtereen op zee. Op basis van oude gegevens kon de reeks historische vangstcijfers worden gereconstrueerd tot 1985. Deze lange reeks liet zien dat er in de geschiedenis een afwisseling is geweest tussen periodes met hoge vangsten en visserij-inspanning, en periodes waarin de visserij inkromp. Kennelijk vertoont de garnalenvisserij een cyclisch patroon, waarbij de visserij telkens enkele jaren toeneemt, het bestand uitput, en vervolgens overschakelt op andere soorten of uitwijkt naar een ander land.

De visserij was te onderscheiden in drie types, die elk een apart garnalenbestand exploiteerden. In de kuststrook concentreerde de visserij zich op de soorten *Penaeus notialis* en *P. kerathurus*; op dieptes tussen 150 en 350 meter werd er gevist op *Parapenaeus longirostris*, en langs de rand van het continentale plat was er een visserij op 600-800 meter diepte, gericht op *Aristeus varidens*. Mauritaanse schepen visten alleen in de kustzone, terwijl Spaanse schepen ook in de diepere zones actief waren. Wanneer de gemiddelde vangst aan garnaal van de Mauritaanse schepen daalde, namen ze soms een andere licentie en schakelden ze over op andere vissoorten.

De gegevens uit het IMROP data bestand werden gebruikt voor een tweetal vergaderingen die in de loop van het jaar gehouden werden op het IMROP (zie paragraaf 2.5).

2.2 Bestandsopnames met het Mauritaanse onderzoeksschip “Al Awam”

Kees Goudswaard maakte van 11-27 maart een reis aan boord van het Mauritaanse onderzoeksschip “Al Awam”. Dit was een routine survey van het IMROP, buiten het kader van het Nederlandse project. De reis vormde echter een mooie gelegenheid om de verschillende soorten vis en garnaal in de Mauritaanse zone te leren kennen en een eerste indruk te krijgen van het werk aan boord van de “Al Awam”. Dit schip maakt namelijk ook reizen voor het Nederlandse project.

De conclusie van Goudswaard was dat het vistuig van de “Al Awam” in feite ongeschikt was voor een garnalen bestandsopname. De gebruikte maaswijdte van 45 mm was weliswaar klein genoeg (de wettelijke maaswijdte voor garnalen is 50 mm), maar de constructie van het net was zodanig dat er nauwelijks garnalen gevangen werden. De gegevens over garnalen die de afgelopen jaren door de “Al Awam” met dit net verzameld waren, konden daarom niet gebruikt worden voor het kwantificeren van de hoeveelheid garnalen in Mauritaanse wateren. Dit werd bevestigd door een analyse van de resultaten van de garnalensurvey die in 2003 was uitgevoerd. Besloten werd om voor de volgende garnalen survey in het kader van het RIVO project een ander net te gebruiken.

Kees Goudswaard nam samen met een counterpart deel aan de jaarlijkse garnalen survey die gehouden werd van 8 - 28 Augustus. Het bleek dat deze survey, net zoals de eerder gehouden demersale survey, werd uitgevoerd volgens een systeem van "Stratified Random Sampling". Deze methode wordt normaal gebruikt voor onderzoek naar biodiversiteit en verspreiding van zeldzame soorten, maar hij is ongeschikt om dichtheidsveranderingen te meten in kortlevende soorten als garnalen die aan specifieke plaatsen gebonden zijn. De resultaten van de survey bleken een verkeerde bewerking te hebben ondergaan en moesten gedeeltelijk opnieuw in het computer bestand ingevoerd te worden. Een notitie over deze reis werd aan het IRMOP voorgelegd.

Aansluitend op de garnalen survey werden tussen 31 augustus en 1 september drie transects bevestigd met een grofmazig net in het gebied waar de octopus visserij zich concentreert. Ook hier werden garnalen (en vis) bemonsterd. Ook deze gegevens hadden een verkeerde bewerking ondergaan en moesten opnieuw worden ingevoerd in het computerbestand.

Tijdens deze reizen kwam aan het licht dat in de zwaar geëxploiteerde inktvisgebieden weinig andere soorten vis aanwezig zijn en dat de soorten die er wel zijn tamelijk "harde" soorten zijn die een verblijf aan boord kunnen overleven en geen economische waarde hebben. Ook het grote aantal opgeviste octopuspotten van de artisanale visserij in die sectoren is opvallend. Veel van die potten zijn verloren voor de visserij maar zijn wel in gebruik bij vrouwelijke octopus tijdens de periode van broedzorg. Gezien het aantal opgeviste potten en de grootte van de sector zal het totaal aan verloren potten tegen de 3 miljoen stuks bedragen.

2.3 Waarnemingen aan boord van bedrijfsschepen

Het meesturen van waarnemers aan boord van Mauritaanse garnalenkotters bleek lastiger dan verwacht. Vanwege het geringe aantal garnalenkotters (5) dat vanuit Nouadhibou opereerde, waren de mogelijkheden om iemand mee te sturen beperkt. De contacten met deze schepen moesten door de directie van het IMROP gelegd worden, en die kwam hier nauwelijks aan toe door frequente afwezigheid. De garnalenschepen bleken eigenlijk ook te klein te zijn om twee waarnemers tegelijk mee te sturen. Omdat alle demersale visserij in september en oktober gesloten was, kon in deze maanden ook geen poging ondernomen worden om mensen mee te sturen aan boord van een garnalenschip.

Pas in december slaagde Kees Goudswaard er in om samen met een Mauritaanse collega een reis te maken aan boord van een Mauritaanse garnalenkotter. Na lang aandringen van de kant van de IMROP directie, de Surveillance de Pêche en de Fédération Nationale de Pêche (FNP), gaf een van de lokale reders eindelijk toestemming voor een reis aan boord van een van hun schepen, de HIMAPECHE 6.

Deze reis bleek uitermate nuttig voor het bestuderen van verschillende aspecten van de garnalenvisserij. Het bleek dat er in Mauritanië ook een vloot van garnalenschepen actief is die Dakar als thuis haven heeft, en die uit Franse en Senegalese schepen bestaat. Verder bleek dat de visserij op kustgarnalen (langostino) in een zeer klein gebied geconcentreerd is, en dat deze visserij voornamelijk 's nachts plaatsvindt. Overdag werd op gamba (een kleinere soort) gevestigd die in dieper water (150- 400 meter) zit. Deze informatie was niet te vinden in de logboeken die de schepen verplicht bijhouden, en waar ze per etmaal slechts één kwadrant (30 x 30 mijl) invullen, terwijl ze in werkelijkheid in 2 of 3 kwadranten vissen.

De bemanning sorteerde de garnalen in een aantal grootte categorieën die afzonderlijk verpakt werden. Het meten van de hoeveelheid commerciële garnaal kon daardoor gebeuren door simpelweg het aantal dozen per categorie te noteren. Een controle op deze gegevens werd gemaakt door eigen getelde aantallen te vergelijken met de door het schip gehanteerde productie aantallen. Deze bleken perfect overeen te komen.

Van een 15-tal trekken werd de hoeveelheid discards (overboord gezette bijvangst) gemeten. Deze bleek gemiddeld 80% van de oorspronkelijke vangst te bedragen. Onder de vissen die dood overboord gezet werden, bevonden zich commercieel belangrijke soorten als platvissen (voornamelijk tong), Sparidae, Clupeidae, Brotula, heek en zonnebaarzen. De meeste van deze teruggeworpen vissen waren jonge exemplaren. De variatie tussen de trekken was echter zeer groot, en om een betrouwbaar beeld te krijgen moet men minimaal 100 - 120 trekken per reis bemonsteren, en per trek een monster nemen van 40 -50 kg uit de bijvangst.

Aangezien de garnalenschepen reizen van minimaal 8 weken maken, zal het de nodige logistieke problemen opleveren om waarnemers voor een kortere periode (10-14 dagen) aan boord te houden. De samenwerking met de lokale bemanning lijkt geen probleem. Het overstappen van het ene schip op het andere is wellicht makkelijker dan verwacht vanwege het zeer intensieve radio verkeer (in het Spaans) tussen bijna alle schepen. Het meesturen van één waarnemer is in de praktijk moeilijk uitvoerbaar. Er kan gedacht worden aan een combinatie van één waarnemer van het IMROP en één waarnemer van de Inspectiedienst (DSPCM)

2.4 Verbetering databeheer IMROP

Tot nu toe gebruikten RIVO-onderzoekers in Mauritanië hun eigen methoden van gegevensopslag. Het is echter de bedoeling dat hun gegevens voortaan opgeslagen zullen worden in de IMROP data base, samen met gegevens die door Mauritaanse onderzoekers verzameld worden. Voorwaarde daarbij is dat alle gegevens vooraf goed gecontroleerd worden, en dat ze zodanig opgeslagen worden dat ze voor iedereen (RIVO-onderzoekers en IMROP collega's) gemakkelijk toegankelijk zijn.

Bij de verbetering van de Mauritaanse database wordt gebruik gemaakt van RIVO expertise op dit gebied. Om de methoden van het RIVO te vergelijken met die van het IMROP werd van 13-19 februari in IJmuiden een workshop georganiseerd. Hieraan werd deelgenomen door vier Mauritaanse en vier Nederlandse onderzoekers. De workshop leidde tot verhelderende inzichten aan weerszijden. Voor RIVO onderzoekers was het interessant om te leren dat het IMROP al over zeer geavanceerde programma's voor data beheer beschikt. Waar het bij het IMROP aan schort, is een goede kwaliteitscontrole bij de registratie van de gegevens, en vooral bij de invoer ervan in de data base. Op dit punt kan het IMROP leren van de bestaande procedures bij het RIVO. Afsproken werd dat RIVO en IMROP zouden streven naar een meer structurele samenwerking op het terrein van data beheer, en dat als volgende stap een delegatie van het RIVO in juni een bezoek zou brengen aan het IMROP.

Deze missie vond plaats van 15 - 22 juni, en werd uitgevoerd door Eric Visser en Wouter Patberg, die beide betrokken zijn bij het ontwerp en onderhoud van de RIVO data base. Hun taak was het adviseren van het IMROP over de verbetering van de IMROP data base en de kwaliteitscontrole van de ingevoerde gegevens. Verder was het de bedoeling om een aantal onderwerpen te identificeren waarbij het RIVO een ondersteuning kan leveren aan het IMROP op het gebied van data verwerking. In het rapport van de missie werden een aantal van die terreinen aangegeven.

2.5 Evaluatie garnalenvisserij in Mauritanië

Van 1-3 juni werd op het IMROP een werkgroep gehouden om de beschikbare gegevens over de garnalenvisserij te inventariseren. Dit ter voorbereiding van een in december te houden werkgroep over de evaluatie van de garnalenbestanden. Aan de werkgroep in juni werd deelgenomen door zeven Mauritaanse onderzoekers en twee Nederlanders (Kees Goudswaard en Ad Corten).

Gekeken werd naar drie soorten gegevens:

- vangststatistieken verzameld door de Mauritaanse inspectiedienst DSCPM
- gegevens over vangstsamenstelling die verzameld waren door waarnemers van de DSCPM
- resultaten van bestandsopnames met diverse onderzoeksschepen, uitgevoerd door het IMROP

De verschillende soorten gegevens werden gecontroleerd op betrouwbaarheid en daarna in een vorm gegoten waarin ze gebruikt konden worden voor het modelleren van de ontwikkelingen in de populaties.

Als vervolg op de vergadering van juni organiseerde het RIVO/IMROP project van 12 – 16 december een workshop over de evaluatie van de garnalenstand en garnalenvisserij in Mauritanië. Ditmaal was er ook een tweetal Franse deskundigen uitgenodigd, te weten Didier Gascuel (Universiteit Rennes) en Didier Jouffre (Institut de Recherche pour le Développement – IRD).

Met behulp van de al in juni bijeengebrachte gegevens werden verschillende modelberekeningen uitgevoerd. De garnalen in Mauritanië kunnen onderverdeeld worden in twee hoofdgroepen: kustgarnalen of langostino's en diepwater garnalen of gamba's. Voor de langostino's was het duidelijk dat het bestand momenteel te zwaar bevist wordt, terwijl dit voor de gamba's onzeker was.

Terwijl de garnalenvisserij in Mauritanië van oudsher een Spaanse aangelegenheid was, heeft zich de laatste jaren een nationale visserij ontwikkeld, voornamelijk met omgevlagde Spaanse schepen. De toename van de visserijdruk op langostino's leidde aanvankelijk (1990 – 1995) niet tot een teruggang van het bestand. Integendeel; de vangst per dag bleef gelijk, en de totale vangst steeg met het toenemen van de visserij inspanning. Dit verschijnsel werd verklaard door aan te nemen dat de garnalenvisserij (samen met de octopus visserij) het bestand aan roofvissen had verlaagd. Door de vermindering van het aantal roofvissen was de natuurlijke sterfte van de garnaal verminderd, wat leidde tot grotere vangsten. Na 1995 werd deze trend verbroken, en daalde de vangst per uur met het toenemen van de visserij inspanning. Het positieve effect van het wegvangen van roofvissen woog nu niet meer op tegen het negatieve effect van overbevissing op de garnalen zelf.

Duidelijk is dat de garnalenvisserij met zijn grote bijvangst aan ondermaatse commerciële vissoorten een belangrijke verstoring veroorzaakt van het ecosysteem. Hoewel dit in principe misschien gunstig is voor de garnalenstand zelf, is het effect op andere soorten (octopus en vis) negatief. Het effect van de garnalenvisserij op andere visbestanden zal het onderwerp vormen van een volgende vergadering

2.6 Aanschaf materiaal

Via UNAPSO, de leverancier van materiaal voor UN projecten in de 3^e wereld, werd een bestelling geplaatst voor een Toyota Hi-Lux 4WD. Het bestellen van deze auto had eigenlijk vorig jaar al moeten gebeuren, maar was toen opgehouden door de problemen met de werving van een vaste RIVO medewerker voor het project. Door lange wachttijden in de productie en een transporttijd van twee maanden tussen Japan en Mauritanië, arriveerde de auto pas in december. Met het oog op de acute transportproblemen van het IMROP werd afgesproken dat de Toyota incidenteel ook door het instituut gebruikt mocht worden. Hiervan werd in december al meteen gebruik gemaakt door de auto voor twee weken op een missie naar het zuiden te sturen.

3. EU-Mauritaanse wetenschappelijke werkgroep

3.1 Algemene opmerkingen betreffende de werkgroep

Voor de wetenschappelijke advisering over de tussentijdse herziening van het EU-Mauritaanse visserijakkoord is in oktober 2002 een gemengde wetenschappelijke werkgroep opgericht, bestaande uit deelnemers van de EU en Mauritanië. Deze werkgroep moet jaarlijks een evaluatie uitvoeren van zowel inktvissen ("koppotigen") als pelagische vis; de voornaamste soorten binnen het visserijakkoord.

Het functioneren van de werkgroep werd in 2004 bemoeilijkt door politieke spanningen tussen Mauritanië en de EU. Na het mislukken van onderhandelingen in februari 2004 beschuldigden beide partijen elkaar van onwil om tot overeenstemming te komen. De Europese Commissie was verder ontstemd over het feit dat het Mauritaanse Ministerie van Visserij in juni een workshop belegde over het octopus beheersplan, zonder dat er daarbij een vertegenwoordiger van de Commissie was uitgenodigd. Het feit dat Corten wel was uitgenodigd voor deze workshop (zie onder) werd beschouwd als een bewuste belediging aan het adres van de Commissie. Pogingen van Corten om de Commissie enig begrip bij te brengen voor de Mauritaanse situatie, vielen bij de Commissie in slechte aarde.

3.2 Vergadering 29-30 januari

Corten nam deel aan de tweede vergadering van de EU-RIM wetenschappelijke werkgroep, die gehouden werd in Nouadhibou van 29-30 januari. De bedoeling van deze vergadering was alsnog tot overeenstemming te komen over de tekst van een gezamenlijk rapport, nadat eerder overleg in juni 2003 mislukt was door de opstelling van de Spaanse delegatie.

Van Mauritaanse zijde was er weinig enthousiasme voor deze vergadering omdat men van mening was dat het onderwerp al voldoende behandeld was en men geen zin had in een herhaling van zetten. Bovendien was men volop bezig met de voorbereiding van het "fête du mouton", en stond niemands hoofd naar de vergadering. De agendapunten werden daarom ook in sneltreinvaart behandeld door de voorzitter.

Van EU zijde waren vier onderzoekers aanwezig: twee Spanjaarden, een Duitser en een Nederlander. De Duitser sprak geen Frans en kon daardoor nauwelijks een bijdrage leveren aan de vergadering. Zodoende werd het weer een strijd tussen de Spanjaarden aan de ene kant en de Mauritaniërs, gesteund door Corten, aan de andere kant. Naast de twee Spaanse onderzoekers was er ook nog een Spaanse waarnemster van de EU aanwezig en de Spaanse visserijattaché van de EU delegatie in Nouakchott.

Na lang touwtrekken stemden de Spanjaarden uiteindelijk in met een compromis tekst waarin gesteld werd dat de octopus in Mauritanië overbevist was, en dat de visserij-inspanning omlaag moest. Men weigerde echter pertinent om akkoord te gaan met een percentage voor de gewenste vermindering van de visserij-inspanning.

3.3 Vergadering 8-11 november

Een tweede vergadering van de werkgroep in 2004 vond plaats op het IMROP van 8 – 11 november. De vergadering was belegd op verzoek van de EU met als voornaamste doel een uitspraak te krijgen over een eventuele aanpassing van de bestaande minimum maat voor octopus (500 g). Verder had de EU nog een hele lijst van andere onderwerpen toegevoegd aan de "terms of reference".

De vergadering had een rommelig verloop doordat de Spaanse deelnemers pas halverwege de vergadering arriveerden en de Mauritaniërs een halve dag voor het eind al moesten vertrekken. Behalve de Spaanse en Nederlandse deelnemers waren er geen andere deelnemers uit de EU.

De werkgroep concludeerde dat er geen nieuwe gegevens waren op grond waarvan een verandering van de minimum maat voor octopus geadviseerd kon worden. Verder oefende de werkgroep kritiek uit op de overhaaste en slordige manier waarop de vergadering nu door de EU was belegd, en de manier waarop de "terms of reference" waren gedefinieerd. De werkgroep deed een aantal aanbevelingen om de kwaliteit van haar werk in de toekomst te verbeteren. Eén van die aanbevelingen is het opnemen van experts uit andere EU landen in de werkgroep. Verdere bijzonderheden over het verloop van de vergadering zijn beschreven in het verslag van Corten.

4. FAO/CECAF werkgroep voor demersale vis in West Afrika

Deze werkgroep is een Nederlands initiatief. Het ministerie van BuZa financiert een drietal jaarlijkse vergaderingen van deze werkgroep in het kader van het RIVO project voor demersale vis in Mauritanië. Het doel van de Nederlandse steun is het stimuleren van de regionale samenwerking op het terrein van demersaal onderzoek. Verder biedt de werkgroep Mauritaanse onderzoekers de gelegenheid om hun gegevens en conclusies onder de vlag van de werkgroep te presenteren. Dit maakt hen meer onafhankelijk van hun eigen overheid.

De eerste vergadering van de werkgroep was al in 2003 gehouden in Conakry (Guinee). De tweede vergadering vond plaats van 14-23 september 2004 in Saly, Senegal. Van Nederlandse zijde nam Ad Corten deel aan de vergadering.

Tijdens deze vergadering werden alleen de noordelijke visbestanden behandeld, dat wil zeggen die van Marokko t/m Senegal. Dit was besloten naar aanleiding van de ervaringen in het voorgaande jaar, toen op één vergadering alle visbestanden van Marokko t/m Angola behandeld werden. Dit bleek een onmogelijke taak te zijn.

De vergadering verliep over het algemeen in een constructieve sfeer. De werkgroep vervult een belangrijke rol bij het verstevigen van het contact tussen onderzoekers uit verschillende landen; het standaardiseren van de gebruikte methoden voor stock assessment, en het opzetten van gezamenlijke data series. De rapporten van deze werkgroep vormen de enige internationale bron van gegevens over de ontwikkeling van de demersale visbestanden binnen de regio.

Voor veel visbestanden, waaronder octopus, werd geadviseerd dat “de visserij inspanning verminderd moest worden”, zonder dat men een kwantitatieve aanwijzing gaf voor de omvang van de vermindering. In tegenstelling tot vorig jaar werden geen cijfers gegeven over het optimale niveau van visserij-inspanning in relatie tot het huidige niveau. Men kan dus niet zien met welk percentage de huidige visserij-inspanning verminderd zou moeten worden om op het optimale niveau te komen. Het weglaten van de cijfers was het gevolg van een dwarse opstelling van Spaanse en Portugese onderzoekers die beweerden dat de uitkomsten van de berekeningen te onzeker waren om de cijfers te publiceren. Het is mogelijk dat hierbij ook politieke overwegingen een rol hebben gespeeld. Een sterk pleidooi van Nederland om de cijfers toch op te nemen, mocht niet baten.

Een concept rapport van de vergadering in september werd besproken met vertegenwoordigers van het ministerie van BuZa. Geconcludeerd werd dat het rapport geen duidelijke uitspraken deed over de mate waarin de diverse bestanden momenteel overbevist worden. Op basis van het rapport kon niet geconcludeerd worden met hoeveel procent de huidige visserijdruk verminderd moest worden om te komen tot een situatie van optimale bevissing. Dit bezwaar werd vervolgens verwoord in een brief van BuZa aan het RIVO; een brief die vervolgens door Corten werd doorgestuurd aan de FAO.

5. Advisering Mauritaanse Ministerie van Visserij

5.1 Overleg met Mauritaanse Ministerie in maart 2004

Tijdens bezoeken aan de hoofdstad Nouakchott op 8-9 maart en 14-15 maart voerde Corten overleg met verschillende vertegenwoordigers van het Mauritaanse Ministerie van Visserij, waaronder de directeur industriële visserij en de directeur voor visserijbeheer. Onder de Mauritaniërs heerste grote verontwaardiging over het optreden van de EU delegatievoorzitter Deben tijdens de vergadering van het Gemengde Comité op 14-15 februari. Men sprak over een open oorlog tussen Deben en zijn Mauritaanse counterpart Cheibani.

De directeur visserijbeheer, Chérif Ould Toueileb, was voorstander van een uitbreiding van het gesloten seizoen voor octopus. Verzoeken hiertoe kwamen ook vanuit het Mauritaanse bedrijfsleven. Nu eindigde het gesloten seizoen op 31 oktober, op het moment dat er juist een nieuwe generatie octopus in de visserij komt. De meeste van deze dieren zijn op dat moment nog ondermaats.

Chérif vertelde verder dat de Mauritaniërs grote problemen hebben met de Russische pelagische vloot. Deze schepen visten vaak op rondvis en octopus en losten deze vangsten illegaal in Nouadhibou. De Mauritaniërs waren niet in staat de vangsten van deze schepen goed te controleren en daarom probeerden ze de schepen verder uit de kust te dringen door het verleggen van de visserijgrenzen.

5.2 Workshop over het beheersplan voor octopus

Op uitnodiging van het Mauritaanse Ministerie voor Visserij nam Corten van 23-26 juni deel aan een workshop over het beheersplan voor octopus. De vergadering werd gehouden op het ministerie in Nouakchott. Omdat het ministerie gevraagd had of Nederland ook een deskundige vanuit het bedrijfsleven kon leveren, had Corten de directeur van het Productschap Vis, drs. Gerard van Balsfoort, ook uitgenodigd voor de workshop. Behalve de twee Nederlandse deelnemers waren er nog een zevental buitenlandse deelnemers uit Marokko, Nieuw Zeeland, Canada en de UK. De rest van de vergadering bestond uit vertegenwoordigers van de Mauritaanse overheid, onderzoek en bedrijfsleven.

Het was opvallend dat de Mauritaniërs voor een vergadering over dit politiek gevoelige onderwerp toch een aantal buitenstaanders hadden uitgenodigd. Kennelijk hoopte men op de steun van deze buitenlandse experts voor de al ontwikkelde voorstellen. Dit zou de kans op acceptatie door het Mauritaanse parlement verhogen.

Het bleek dat het ministerie al een vrij ver ontwikkeld management plan had opgesteld, dat voornamelijk gebaseerd was op een systeem van individuele, overdraagbare quota. Corten deed verslag van de ervaringen met dit systeem in Nederland, waar het (tenminste binnen de demersale visserij) niet geleid heeft tot een duurzaam beheer van de visbestanden. De organisatoren van de vergadering waren niet gelukkig met deze bijdrage. Mogelijk heeft deze echter een aantal deelnemers aan de vergadering ertoe gebracht om nog eens goed na te denken over de mogelijk nadelige gevolgen van het voorgestelde systeem.

5.3 Overleg op het Mauritaanse ministerie over relatie demersaal onderzoek/pelagische visserij

Dit jaar had de Mauritaanse overheid aanvankelijk besloten om gedurende de “biologische rustperiode” voor de octopus (september – oktober) ook de pelagische visserij volledig te stoppen. Het argument was dat ook pelagische schepen vermoedelijk octopus vingen. Na protesten uit de pelagische visserij besloot de Mauritaanse overheid uiteindelijk de pelagische visserij niet helemaal te verbieden, maar haar tijdelijk verder uit de kust te dringen.

De Nederlandse reders vreesden dat hun visserij hierdoor niet meer rendabel zou zijn en zij protesteerden fel tegen de nieuwe maatregel. De voorzitter van de Nederlandse redersvereniging verklaarde tegenover Corten ervan overtuigd te zijn dat de maatregel was ingegeven door de Europese Commissie, als represaille voor de Nederlandse bemoeienis met de octopus visserij van de Spanjaarden (via het demersale project).

Om hierover duidelijkheid te krijgen, sprak Corten op 25 augustus met enkele vertegenwoordigers van de Mauritaanse overheid, waaronder de minister voor visserij Bâ Mamadou dit M'baré en de directeur visserijbeheer Chérif Ould Toueileb. Het bleek dat het aanvankelijke voorstel om de visserij te sluiten van Mauritaanse kant kwam. Nadat men de Commissie hierover geïnformeerd had, kwam deze terug met het voorstel om de pelagische visserij niet te sluiten maar deze verder uit de kust te dringen. De Mauritaanse overheid was akkoord gegaan met dit voorstel.

De Commissie had haar voorstel niet vooraf besproken met de voornaamste belanghebbenden, te weten de Nederlandse reders. Het is niet onmogelijk dat dit gedrag van de Commissie inderdaad voortkwam uit de behoefte om Nederland een lesje te leren.

6. Institutionele ondersteuning IMROP

Naast het grote onderzoeksvaartuig "Al Awam" (37 m) beschikt het IMROP over een tweede schip, de 15 m lange catamaran "Amrique". Dit schip is speciaal ontworpen voor de ondiepe kustzone, en het kan werken tot dieptes van 3 meter. Sinds de komst van dit schip in 1997 hadden de Mauritaniers echter nooit goed met dit schip kunnen vissen. Het net dat tegelijk met het schip geleverd werd, ving in de praktijk hoofdzakelijk modder, of kwam van de grond los en ving dan niets. Bovendien was het zeer lastig te hanteren.

Omdat de Amrique ook gebruikt zou worden voor bestandopnames van garnalen, was het voor het Nederlandse project belangrijk dat er een beter vistuig kwam voor dit schip. Op verzoek van het IMROP stuurde het RIVO daarom een deskundige op gebied van vistuigen, de heer Anne van Duijn, van 27 maart – 1 april naar Nouadhibou. Van Duijn ging in totaal vier dagen met de Amrique naar zee om het bestaande net onder verschillende omstandigheden te testen en om zich een beeld te vormen van de mogelijkheden van het schip.

In zijn reisverslag deed Van Duijn de aanbeveling om een Nederlandse boomkor aan te schaffen voor het schip, weliswaar voorzien van enkele modificaties. Verder moesten er aan de achterzijde van het schip enkele aanpassingen worden aangebracht om het net goed te kunnen hanteren. Ook was er een aanbeveling om de drum van de vislier te vergroten en een zwaardere hydraulische pomp voor de vislier aan te schaffen. In overleg met het IMROP werd besloten in Nederland een boomkor te bestellen voor "Amrique" volgens de specificaties van de RIVO expert.

7. Voorlichting

Corten schreef een tweetal artikelen over de problemen in de Mauritaanse visserij voor het blad "Visserijnieuws". Het eerste van deze artikelen verscheen in de editie van week 7. Het tweede artikel werd teruggetrokken op verzoek van de Nederlandse Redersvereniging voor de Zeevisserij. De reders vreesden dat dit artikel kwaad bloed zou kunnen zetten bij de Europese Commissie en daarmee hun belangen in Mauritanië zou kunnen schaden.

Aan het weekblad van Wageningen Universiteit Research werd informatie verstrekt over het conflict tussen Mauritanië en de EU over de Spaanse octopusvisserij. Dit leidde tot een artikel over dit onderwerp.

Verder werd op verzoek informatie verstrekt aan de CFFA (Coalition for Fair Fisheries Agreements) in Brussels. Deze NGO heeft goede connecties met het Europese parlement.

De Volkskrant publiceerde op 16 oktober een artikel over Mauritanië onder de titel "EU subsidieert overbevissing in wateren van Mauritanië". Dit artikel was gedeeltelijk gebaseerd op informatie verstrekt door Corten.

Het vorig jaar in het Engels geschreven rapport over de toestand van de demersale visbestanden in Mauritanië werd in het Frans vertaald en uitgebracht als gezamenlijk IMROP-RIVO rapport (Ould Inejih, C.A. et al., 2004). Voor dit rapport bleek wijde belangstelling te bestaan, ook in Mauritanië.

8. Rapporten

- Corten, A., 2004a. Report on the workshop on IMROP-RIVO databases Ymuiden 13-19 February 2004 (Annex 1).
- Corten, A., 2004b. Workshop on the Management Plan for octopus, Nouakchott, 23-26 June 2004, Some comments. Vertrouwelijk rapport aan medewerkers Mauritaanse ministerie van visserij.
- Corten, A. en Goudswaard, P.C. 2004a. Evaluatie demersale visbestanden Mauritanië. Verslag eerste kwartaal 2004.
- Corten, A. en Goudswaard, P.C. 2004b. Evaluatie demersale visbestanden Mauritanië. Verslag tweede kwartaal 2004.
- Corten, A. en Goudswaard, P.C. 2004c. Evaluatie demersale visbestanden Mauritanië. Verslag derde kwartaal 2004.
- Corten, A. en Goudswaard, P.C. 2004d. Evaluatie demersale visbestanden Mauritanië. Verslag vierde kwartaal 2004.
- IMROP, 2004. Deuxième réunion du groupe de travail scientifique RIM/EU. Rapport final, version 02 février 2004. (Annex 2).
- Ould Inejih, C.A. et al., 2004. Les Pêcheries démersales de la Mauritanie en 2003; description des flottilles et évaluation des ressources. Rapport IMROP-RIVO 2004-02. Edition française.
- Ould Inejih, C.A. et al., 2004. Groupe de travail préparatoire IMROP-RIVO sur les crevettes. Gezamenlijk rapport RIVO-IMROP (Franstalig).
- Patberg, W., 2004. Verslag van een missie naar Mauritanië om het bestaande systeem van databeheer van het IMROP te evalueren en aanbevelingen te doen voor mogelijke samenwerking met het RIVO.
- Vilsteren, M. van, 2004. Beschrijving van de database van het Mauritaanse Instituut voor Oceanografisch en Visserij Onderzoek (IMROP). Intern rapport RIVO.